

พัฒนาการอธิบายความหมายของ “ศีล 5”
Development Explained The Meaning of "Five Precepts"

วิไลพร อุ่นเจ้าบ้าน
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
มนตรี สิริโรจนานันท์
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

บทคัดย่อ

บทความนี้นำเสนอพัฒนาการอธิบายความหมายของ “ศีล 5” จากอดีตสู่ปัจจุบัน ตั้งแต่ยุคพุทธกาล ความหมายจะตรงไปตรงมา สู่ยุคสมัยกรุงสุโขทัย มุ่งถึงผลในชาติหน้า มากกว่าปัจจุบันขณะมีชีวิตอยู่ ส่วนยุครัตนโกสินทร์สมัยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว และพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว จะอธิบายความหมายในลักษณะ ประณีประนอม ผ่อนปรน แต่ไม่ให้เดือดร้อนผู้อื่น

พัฒนาการอธิบายความหมายของ “ศีล 5” เปลี่ยนแปลงไปตามสภาพสังคม เพื่อประโยชน์ เพื่อความสงบสุขของส่วนรวม ตลอดจนเพื่อแก้ปัญหา การพัฒนาประเทศชาติ และเพื่อความเจริญรุ่งเรืองของพระพุทธศาสนา

คำสำคัญ : พัฒนาการ, อธิบายความหมาย, ศีล 5

Abstract

This paper presents the development explained the meaning of "five precepts" of the past to the present. Since Buddha era the meaning is straightforward. The Sukhothai era aims to the next life more present. Rattanakosin period of King Mongkut Rama IV and King Chulalongkorn Rama V meaning of "five precepts" given to compromise and do not trouble others.

Development of the definition of " five precepts " has change by the social conditions for peace of collective as well as to solve the problem, National development and for the prosperity of Buddhism.

Key words : Development, Explained The Meaning, Five Precepts.

บทนำ

จากหลักฐานทางประวัติศาสตร์ของพระพุทธศาสนา ศิลปะเกิดขึ้นครั้งแรกสมัยพระเจ้าสมมุตติราช (พระไตรปิฎกฉบับภาษาไทย 11/111/83) ซึ่งเป็นอดีตกาลนานไกลมาก การเกิดขึ้นนั้นเป็นการเกิดขึ้นของศิลปะข้อที่ 2 คือ อทินนาทานก่อน เมื่อมีความขัดแย้งกันรุนแรงมากยิ่งขึ้น ถึงกับมีการฆ่ากัน ศิลปะข้อที่ 1 ก็เกิดขึ้น เมื่อมีการกระทำผิดทั้ง 2 อย่างนี้ ก็มีการโกหกหลอกลวงกัน ไม่ยอมสารภาพผิด ศิลปะข้อที่ 4 ก็เกิดขึ้น จากนั้นจึงเกิดมีศิลปะข้อ 3 คือกาเมสุ มิจฉาจาร ส่วนศิลปะข้อที่ 5 มีลักษณะเป็นตำนานโดยอุบัติเหตุ คนไปพบน้ำซึ่งขังอยู่ตามง่ามไม้ เห็นนกตีเมมาแล้วก็พยายามตะเกียกตะกายโฉบบินไปได้ เขาก็ทดลองตีเมดู เห็นว่าสนุกดี ได้ศึกษาส่วนประกอบของสิ่งเหล่านั้น ทดลองปรุงตีเม ต่อมาก็เป็นบัพทัญญูติของบ้านเมืองบ้าง ของบัณฑิตบ้าง บางยุคบางสมัยที่โลกเจริญขึ้นในด้านจิตใจ ศิลปะทั้ง 5 ก็กลายเป็นธรรมะเรียกว่า กุรุธรรม (พระไตรปิฎกฉบับภาษาไทย 58/188/214) คือธรรมของชนชาวแคว้นกุรุ ในชมพูทวีปได้ประพุดกัน เมื่อพระพุทธศาสนาอุบัติขึ้น พระพุทธเจ้าทรงนำบัพทัญญูติเหล่านี้มาเป็นหลักในการประพุดปฏิบัติของพุทธบริษัท เริ่มต้นจากอุบาสก อุบาสิกา... (พระเทพดิลก ระเบียบ ฐิตญาโณ, 2534)

ในยุคที่สังคมมีความเจริญทางด้านวัตถุมนุษย์ได้รับความสะดวกสบายจากวิทยาการเทคโนโลยีสมัยใหม่รวดเร็วทันใจ ขณะเดียวกัน กลับพบว่า มีปัญหามากมายเกิดขึ้นในสังคมเป็นเงาตามตัว ทั้งอาชญากรรม การทุจริตคอร์รัปชัน การสำส่อนทางเพศ การหลอกลวงและความเสื่อมโทรมทางสุขภาพ อาจกล่าวได้ว่า เรามีความสุขน้อยลง เพราะมนุษย์ละเลยเรื่องศิลปะ 5 ซึ่งเป็นสิ่งใกล้ตัว ศิลปะ 5 เป็นธรรมะพื้นฐานของมนุษย์ ไม่เลือกชั้นวรรณะ เชื้อชาติศาสนา ถ้ามุขยในโลกปฏิบัติตนอยู่ในศิลปะ 5 ประการอย่างเคร่งครัดเป็นประจำหรือที่เรียกว่านิจศีล สังคมย่อมสงบสุข ชาวโลกย่อมร่มเย็นกันทั่วหน้า กรมการศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม ได้รับมอบหมายจาก คสช. (คณะรักษาความสงบแห่งชาติ) ได้จัดทำ “โครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5 : ชาวประชาเป็นสุข” ในคำริของสมเด็จพระมหารัชมังคลาจารย์ ผู้ปฏิบัติหน้าที่สมเด็จพระสังฆราช เพื่อประโยชน์สุขของประชาชนทั่วประเทศ ภายใต้กรอบแห่งความศรัทธาในพระพุทธศาสนาอันจะนำไปสู่ความเข้มแข็งของครอบครัว ชุมชน และความมั่นคงของประเทศชาติอย่างยั่งยืน (กรมการศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม, 2557)

มีปัญหาการถกเถียงกันเกี่ยวกับว่าพฤติกรรมอย่างไรผิด หรือไม่ผิดศิลปะ 5 ความหมายที่ถูกต้อง ชัดเจน เป็นอย่างไร เนื่องจากสภาพสังคมในแต่ละยุคสมัยมีการ

เปลี่ยนแปลง ปัจจุบันนี้ก็มีการอธิบายความหมายของศีลขยายกว้างมากขึ้นเนื่องจากมีเทคโนโลยี สภาพสังคม วัฒนธรรม เศรษฐกิจ การเมือง ที่ซับซ้อนขึ้น พระอรรถกถาจารย์ได้อธิบายขยายความในพระไตรปิฎกและได้ประมวลหลักเกณฑ์บางอย่างไว้สำหรับกำหนดว่าการกระทำแค่นั้นเพียงใดจึงจะถือว่าเป็นการละเมิดศีล ซึ่งแต่ละท่านอาจจะอธิบายความเหมือนหรือแตกต่างกันในแต่ละยุคสมัยตั้งแต่ครั้งสมัยพุทธกาลสู่สังคมไทยปัจจุบัน และในปัจจุบันควรอธิบายความหมายว่าอย่างไรครอบคลุมแค่นั้น โดยเฉพาะในสถาบันสงฆ์ สถาบันการศึกษา กรมการศาสนา รวมทั้งสื่อต่างๆ ที่เผยแพร่พระพุทธศาสนา ควรจะมีแนวทางในการอธิบายให้เป็นเอกภาพเดียวกันหรือไม่ จึงเป็นสาเหตุให้ต้องการทำการศึกษานในเรื่องดังกล่าว

ความสำคัญของศีล 5

พระพุทธเจ้าก่อนจะเสด็จดับขันธปรินิพพาน ตรัสกับพระอานนท์ว่า “ธรรมและวินัยที่เราแสดงแล้วบัญญัติแล้วแก่เธอทั้งหลาย หลังจากเราล่วงลับไป ก็จะเป็นศาสดาของเธอทั้งหลาย” พระไตรปิฎกฉบับภาษาไทย 10/216/164) ธรรมและวินัยเป็นพื้นฐานแห่งการบรรลุธรรมทั้งในระดับโลกิยะและโลกุตระ วินัยระดับศีล 5 ถือเป็นพื้นฐานของสังคมชาวบ้าน ซึ่งแม้แต่พระภิกษุจะรักษาศีล 227 ข้อ ให้บริสุทธิ์บริบูรณ์ได้ก็ต้องอาศัยศีล 5 เป็นฐาน (พระมหาสมจินต์ สมมาปญโญ, 2546)

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต) กล่าวว่า ศีล 5 ข้อนี้ เป็นข้อปฏิบัติสำหรับฝึกฝนพัฒนาตนเพื่อให้ชีวิตดีงามยิ่งขึ้น ไม่ใช่ข้อบังคับ วินัยแยกย่อยออกเป็นข้อๆ เรียกว่า “สิกขาบท” นี้คือข้อบ่งชี้ว่า เรามองวินัย ตวับทกฎหมาย บทบัญญัติต่างๆ เป็นเรื่องของการศึกษาหรือการพัฒนาชีวิตของมนุษย์ทั้งสิ้น เมื่อใดเราปฏิบัติตามสิกขาบทได้แล้ว ตั้งอยู่ในวินัย จึงจะเป็นผู้มีศีล ศีลคือคุณสมบัติของคนที่ปฏิบัติตามวินัย หมายความว่า ศีลเกิดขึ้นที่ตัวคน เมื่อเขาปฏิบัติตามหรือตั้งอยู่ในวินัย วินัยคือการจัดตั้งวางระบบและระเบียบแบบแผนกับทั้งตวับทกฎหมาย ระเบียบ กฎเกณฑ์กติกา ที่เป็นข้อกำหนดในการจัดตั้ง รวมทั้งการจัดการให้คนประพฤติปฏิบัติ หรือให้กิจการดำเนินไปตามตวับทกฎหมายเป็นต้น เมื่อคนตั้งอยู่ในวินัย โดยปฏิบัติตามสิกขาบท ก็เป็นผู้มีศีล ศีลจึงเป็นคุณสมบัติของคน เป็นสภาพการฝึกฝนพัฒนาที่อยู่ในตัวคน (พระพรหมคุณาภรณ์ ป.อ. ปยุตโต, 2550)

ศีลห้าเป็นหลักพื้นฐานของผู้ครองเรือน เป้าหมายเพื่อการเป็นมนุษย์ที่แท้คือการไม่เบียดเบียนกัน ให้อยู่ร่วมกันอย่างเป็นปกติสุข เป็นระเบียบเรียบร้อย เพราะมีความหมายกว้าง รับรู้ และเข้าใจกันอย่างนี้ ทำให้ศีล 5 ซึ่งดูเหมือนเป็นเรื่องใกล้ตัวเรามาก กลายเป็นเรื่องที่เราใส่ใจกันน้อย ความเข้าใจผิดในเรื่องศีลห้ามีอยู่หลายประการ ส่วนใหญ่เป็นความเข้าใจคลาดเคลื่อนของชาวพุทธเราเอง ความเข้าใจผิดเหล่านี้ส่งผลให้ภูมิปัญญาแบบพุทธกลายเป็นส่วนเกินในสังคม เพราะที่ผ่านมามีคนเป็นจำนวนมากไม่เข้าใจแก่นแท้ของคำสอน ซึ่งตรงนี้เป็นเรื่องที่เราจะให้ความสำคัญเป็นอันดับแรก (สุมาลี มหณรงค์ชัย, 2548)

กล่าวโดยสรุป ศีล 5 เป็นสิ่งที่ทำให้เกิดความเป็นปกติ เป็นข้อควรเว้นจากบาปทั้งหลายทั้งปวง สำรวม อดทนอดกลั้นต่อโลภะ โทสะ โมหะ ไม่ล่วงละเมิดผู้อื่นด้วยกายหรือด้วยวาจา เพื่อให้เกิดความปกติ เรียบร้อย สงบสุขในสังคม ระวังความเดือดเนื้อร้อนใจทั้งตนเองและผู้อื่น เป็นข้อฝึก ข้อปฏิบัติเบื้องต้นในชีวิตประจำวันเพื่อควบคุมความประพฤติทางกาย วาจาให้ตั้งอยู่ในความดีงาม สงบ และเป็นฐานปฏิบัติธรรมในขั้นสูงต่อไป

พัฒนาการอธิบายความหมายของศีล 5

1. ยุคพุทธกาล

ศีล 5 เป็นหลักธรรมประจำสังคมที่มีมาก่อนพุทธกาลแล้ว ปรากฏในจกักวัดติสูตร (พระไตรปิฎกฉบับภาษาไทย 11/85 /63) อันกล่าวถึงเรื่องพระเจ้าจักรพรรดิตรัสสอนประชาชนว่า ท่านทั้งหลายต้องไม่ฆ่าสัตว์ (ปาโณ น หนตพฺโพ), ต้องไม่ถือเอาของที่เขามิได้ให้ (อทินฺนํ น อาทาตพฺพํ), ต้องไม่ประพฤติไม่เหมาะสมทางเพศ (กาเมสุ มิจฺฉา น จริตพฺพา), ต้องไม่กล่าวเท็จ (มุสา น ภาสิตพฺพา) และต้องไม่บริโภคสุรายาเมา (มชฺชํ น ปาตพฺพํ) ต่อมาเมื่อมีผู้ประพฤติผิดจากที่พระเจ้าจักรพรรดิสอน จึงมีการลงโทษด้วยวิธีจับแขวนไพล่หลังแล้วเอาเชือกเหนียวมัดอย่างมั่นคง โคนผม และประคอบมัดเท้าไว้เสียดังกร้าว แห่งประจานไปตามถนนและตรอกซอกซอย พาออกไปทางประตูเมืองทิศใต้ ก่อนประหารชีวิตด้วยการตัดศีรษะ เบญจศีลมีอิทธิพลมากในสังคมอินเดียโบราณ ดังที่ปรากฏในจกักวัดติสูตร

ในอังคุตตรนิกาย ปณจกนิบาต คิหิสสูตร (พระไตรปิฎกฉบับภาษาไทย 22/179/300) ได้ระบุถึงศีล 5 ประการที่คฤหัสถ์ควรรักษาเป็นนิตย์ มีรายละเอียดดังนี้

1. ปาณาติปาตา เวรมณี	เว้นขาดจากการฆ่าสัตว์
2. อทินนาทานา เวรมณี	เว้นขาดจากการลักทรัพย์

3. กาเมสุ มิจฉาจารย์า เวมณี เว้นขาดจากการประพฤตินิคมในกาม.
4. มุสวาทา เวมณี เว้นขาดจากการพูดเท็จ.
5. สุราเมรมยัมชชปมาทัญฐานา เวมณี เว้นขาดจากการเสพของมีนเมา คือสุราและเมรัย อันเป็นเหตุแห่งความประมาท

ในยุคพุทธกาลความหมายของศีล 5 จะตรงไปตรงมา ตามเหตุที่ทำให้เกิดการบัญญัติศีล 5 แต่ละข้อ ตามพระไตรปิฎก ไม่ได้ขยายความให้กว้างขึ้น เป็นที่รู้กันว่า ในยุคนั้น สังคมและการประกอบอาชีพยังไม่ซับซ้อน

ต่อมาพระอรธกถาจารย์ได้อธิบายขยายข้อความในพระไตรปิฎก และประมวลหลักเกณฑ์บางอย่างไว้สำหรับกำหนดว่า การกระทำแค่นั้นเพียงใดจึงจะถือว่าเป็นการละเมิดศีลแต่ละข้อ เป็นการให้ความสะดวกแก่ผู้รักษาศีล โดยจัดวางเป็นองค์ประกอบของการละเมิด เรียกว่าง่าย ๆ ว่าองค์ บุคคลจะถือว่าละเมิดศีล ต่อเมื่อกระทำครบองค์ทั้งหมดของการละเมิด ดังนี้

- 1) ปาณาติบาต มีองค์ 5 คือ (ก) สัตว์มีชีวิต (ข) รู้ยู่สัตว์มีชีวิต (ค) มีจิตคิดจะฆ่า (ง) มีความพยายามในการฆ่า (จ) สัตว์ตายด้วยความพยายามนั้น
- 2) อทินนาทาน มีองค์ 5 คือ (ก) ของผู้อื่นหวงแหน (ข) รู้ยู่ว่าเขาหวงแหน (ค) มีจิตคิดจะลัก (ง) มีความพยายามลัก (จ) ลักของได้ด้วยความพยายามนั้น
- 3) กาเมสุมิจฉาจารย์า มีองค์ 4 คือ (ก) สตรีหรือบุรุษที่ไม่ควรละเมิด (ข) จิตคิดจะเสพ (ค) มีความพยายามในการเสพ (ง) ยังมรรค คือ อวัยวะสืบพันธุ์ให้ถึงกัน
- 4) มุสวาทา มีองค์ 4 คือ (ก) เรื่องไม่จริง (ข) จิตคิดจะกล่าวให้คลาดเคลื่อน (ค) มีความพยายามเกิดจากจิตที่คิดจะกล่าวให้คลาดเคลื่อนนั้น (ง) ผู้อื่นเข้าใจความที่พูดนั้น
- 5) สุราเมรมยัมชชปมาทัญฐานา มีองค์ 5 คือ (ก) สิ่งนั้นเป็นของเมา (ข) จิตใคร่จะดื่ม (ค) มีความพยายามเกิดจากจิตที่ใคร่จะดื่ม (ง) กลืนให้ล่องลำคองลงไป (พระไตรปิฎก ฉบับภาษาไทย 11/187 /198)

นอกจากแสดงเกณฑ์สำหรับตัดสินว่าผิดหรือไม่ผิดศีลแล้ว พระอรธกถาจารย์ยังได้แสดงเกณฑ์ตัดสินในแง่ของการผิดศีลที่มีโทษมากและโทษน้อยด้วย โดยวางเกณฑ์การตัดสินไว้ดังนี้

1) คุณ : ฆ่าสัตว์มีคุณมาก ก็มีโทษมาก ฆ่าสัตว์มีคุณน้อยหรือไม่มีคุณ ก็มีโทษน้อย เช่น ฆ่าพระอรหันต์มีโทษมากกว่าฆ่าปุถุชน ฆ่าสัตว์ช่วยงานมีโทษมากกว่าฆ่าสัตว์ดุร้าย

2) ขนาดกาย : สำหรับสัตว์จำพวกดิรัจฉานทั่วไปที่ไม่มีคุณเหมือนกัน ฆ่าสัตว์ใหญ่ก็มีโทษมาก ฆ่าสัตว์เล็กมีโทษน้อย

3) ความพยายาม : ถ้ามีความพยายามในการฆ่ามากก็มีโทษมาก ถ้ามีความพยายามในการฆ่าน้อยก็มีโทษน้อย

4) กิเลสหรือเจตนา : ถ้ากิเลสหรือเจตนาแรงก็มีโทษมาก ถ้ากิเลสหรือเจตนาอ่อนก็มีโทษน้อย เช่น ฆ่าสัตว์ด้วยโทสะหรือจงใจเกลียดชัง มีโทษมากกว่าฆ่าด้วยป้องกันตัว (พระไตรปิฎกฉบับภาษาไทย 26/472/345)

แม้ในศีลข้ออื่นๆ พระอรุณกถาจารย์ก็กล่าวถึงการละเมิดที่มีโทษมากหรือโทษน้อยไว้แนวเดียวกัน เช่น อทินนาทานมีโทษมากหรือน้อยตามคุณค่าของสิ่งของ คุณความดีของเจ้าของ และความพยายามในการลัก กามสุมิฉณาจาร มีโทษมากหรือน้อยตามคุณความดีของคนที่ถูกละเมิด ความแรงของกิเลสและความเพียรพยายาม มุสาวาทมีโทษมากหรือน้อย แล้วแต่ประโยชน์ที่จะถูกตัดรอนเป็นเรื่องใหญ่หรือเรื่องเล็กน้อย และแล้วแต่ผู้พูด เช่น คฤหัสถ์จะไม่ให้ของของตน พูดไปว่าไม่มี ก็ยังมีโทษน้อย ถ้าเป็นพยานเท็จมีโทษมาก สำหรับบรรพชิตพูดเล่นมีโทษน้อย จงใจบอกของที่ไม่เคยเห็นว่าเห็น มีโทษมาก สำหรับการดื่มของเมา มีโทษมากน้อยตามอกุศลจิตหรือกิเลสในการที่จะดื่ม ตามปริมาณที่ดื่ม และตามผลที่จะก่อให้เกิดการกระทำผิดพลาดชั่วร้าย

2. ยุคสมัยกรุงสุโขทัย

ครั้งกรุงสุโขทัยเป็นราชธานี มีพระเจ้าแผ่นดิน 6 พระองค์ แต่ละพระองค์เรียกว่า สมเด็จพระร่วงเจ้า สมเด็จพระร่วงเจ้าองค์ที่ 5 คือพระยาลิไท หรือศรีสุริยพระมหาธรรมราชาธิราช ทรงนิพนธ์เตภูมิกถา หรือไตรภูมิพระร่วง สอนให้รักษา ศีล 5 (เบญจศีล)

1. เว้นการฆ่า สรรพสัตว์ทั้งหลายที่มีชีวิตจิตใจวิญญาณเคลื่อนไหวได้จะเป็นมดหรือปลวกตัวหนึ่งก็ดี ไม่ควรฆ่าให้ตายเลยถ้าผู้ใดกระทำร้ายด้วยประการต่างๆ อย่างใดอย่างหนึ่ง แล้วไม่ควรฆ่าให้ตาย ควรสั่งสอนโดยธรรม เพราะว่าการปลงชีวิตที่รู้จักเคลื่อนไหวนั้น เป็นบาปยิ่งนัก ตายไปเกิดในนรก ได้รับทุกขเวทนาเดือดร้อนนานนัก เมื่อพ้นกรรมมาเกิดเป็นมนุษย์ ย่อมจะได้รับความทุกข์โศกเดือดร้อน ถูกทำร้ายร่างกายลำบากมาก หาความสุขเย็น

ใจไม่ได้ นับเป็นร้อยชาติพันชาติที่ต้องพลัดพรากจากญาติที่รักทั้งหลาย ถ้าไม่กลัวบาปยังกระทำบาปอีก ก็จะต่อบาปกรรมไปไม่มีที่สิ้นสุด

2. เว้นลักทรัพย์ ทรัพย์สิ่งของของเขา เจ้าของเขาไม่ได้ให้แก่ตัวเจ้า อย่าเอามาหรือตัวไม่ได้เอามา แต่ให้ผู้อื่นเอามา ไม่ควรใช้ให้ผู้อื่นเอามาเลย ความโลภของผู้ใดที่เอาทรัพย์สิ่งของเขาไม่ได้ให้แก่ตัวเช่นนั้น ตายแล้วไปเกิดในนรก ทนทุกข์เวทนานานนัก เมื่อพ้นจากนรกเกิดเป็นมนุษย์ก็อดอยากทารุณยิ่งนัก ยากจนข้นแค้นเผ็ดร้อนไข้เจ็บใจมากจนไม่อาจที่จะพรรณนาความยากไร้นั้นโดยถ้วนถี่ได้ หากว่ามีทรัพย์อันใดของตนเล็กน้อยๆ ก็ยอมมีผู้ขู่ชิงฉกลักเอาไป ใส่กระเป่าไว้ก็ตกเสีย มิฉะนั้นไฟไหม้หรือน้ำพัดพาเอาไปเสีย เป็นคนไข้ใจลำบากอยู่เช่นนี้ นับเป็นพันชาติจึงจะสิ้นบาปกรรม ถ้าผู้ใดรู้จักบาปกรรมวิบากของตนแล้ว ยังกระทำบาปอีก บาปก็สืบต่อไปอีกโดยไม่รู้จักสิ้นสุดบาปได้เลย

3. บาปปรหทารกรรม คือการทำชู้กับภรรยาของผู้อื่น ท่านทั้งหลายอย่าทำเลย แม้วาน้อยหนึ่งก็อย่าทำ ถ้าผู้ใดทำปรหทารกรรมแล้วก็จะตกนรกสิมพลี อันป่าไม้จิวที่มีหนามเป็นเหล็กแดงยาวแหลมคมนัก ทั้งมีเปลวไฟลุกอยู่ตลอดเวลาไม่ดับ และมีพวงยมบาลถือหอกทิ่มแทงขับให้ขึ้นลงถูกหนามเหล็กแดงตำ ถูกตอนเป็นกะเทยพันชาติ กว่าจะได้เกิดมาเป็นผู้ชาย ย่อมเกิดสืบต่อเป็นหญิงอีกหลายชาติ

4. มุสาวาท คือพูดเท็จกล่าวคำไม่จริง ท่านทั้งหลายอย่ากล่าว ถ้าผู้ใดกล่าวคำมุสาวาท ผู้นั้นจะตกนรก พวงยมบาลจะกระทำการทรมานให้ได้รับทุกขเวทนา เมื่อพ้นจากนรกมาเกิดเป็นมนุษย์ มีกลิ่นเหม็นลามกอาจมยิ่งนัก มีรูปร่างกายที่น่าคลื่นเหียน น่ารังเกียจมาก ถ้าเขาจะกระทำร้ายหนีไม่พ้น ต้องถูกทำร้ายทุกชาติ ฝ้านุ่งผ้าห่มก็เหม็นสาบสาบน่าเกลียดนักตลอดพันชาติจึงจะพ้นบาป ผู้ที่รู้ผลของบาปแล้วยังทำมุสาวาท บาปก็ไม่สิ้นสุด

5. สุราเมรัย - เหล้า นั้น ท่านทั้งหลายอย่าหาดื่มกินเลย ถ้าผู้ใดหาดื่มกินซึ่งสุราเมรัยนั้นจะตกนรก มียมบาลคอยลงโทษทัณฑ์แก่ผู้นั้นให้ทนทุกข์เวทนานานแสนนาน พ้นจากนรกแล้วยังมาทนทุกข์ด้วยการเกิดเป็นผีเสื้อ 500 ชาติ สุนัขบ้า 500 ชาติ เกิดเป็นคนก็เป็นคนบ้า มีรูปลักษณ์อัปลักษณ์ไม่งาม ใจพาลสันดานหยาบ ไม่รู้จักผิดชอบชั่วดี เป็นคนโหดยิ่งนัก หากว่าไม่รู้จักบาป และยังทำบาปนั้นอีกต่อไป บาปนั้นก็ยิ่งรุนแรงมากขึ้นไป ยากที่จะพ้นบาปได้ กรรมอันใดที่ไม่ควรกระทำ ท่านทั้งหลายอย่ากระทำต่อไปอีกเลย (พระครูสังวรสมาธิวัตร ประเดิม โคมโล, 2519)

จากสำนวนความหมายของศีล 5 ตามไตรภูมิพระร่วงมีความอ่อนโยนในการแต่งทรงมุ่งถึงผลในชาติหน้าหรือจากสิ้นชีวิตแล้วมากกว่าในชาติปัจจุบันขณะมีชีวิตอยู่ จะมีข้อเสียคือ บางคนจะไม่สนใจว่าชาติหน้าจะเป็นอย่างไร มีจริงหรือเปล่าไม่รู้ ขอให้ชาตินี้มีกินมีใช้ อวยกได้สิ่งใดต้องให้ได้สิ่งนั้น ไม่สนใจบาปกรรมที่จะตามมา โดยไม่ได้คิดถึงผลในชาตินี้ และชาติหน้า จะใช้ได้ผลกับบุคคลที่มีจิตใจอ่อนโยนไม่แข็งกระด้างมากนัก การอธิบายความหมายจะมีเนื้อความของอภิธรรม นรก สวรรค์ พระยาสิทธิไทยทรงนิพนธ์ไว้ด้วยวัตถุประสงค์ 3 ประการ คือ 1) เพื่อให้มีเนื้อความพระอภิธรรม 2) เพื่อทรงเทศนาโปรดพระมารดา 3) เพื่อความเจริญรุ่งเรืองของพระอภิธรรม โดยรวบรวมจากคัมภีร์พระไตรปิฎก อรรถาฎีกา อุนฎีกา รวม 30 คัมภีร์

3. ยุคสมัยกรุงรัตนโกสินทร์

พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวได้บัญญัติศีล 5 ไว้อย่างหยาบ สำหรับประชาชนทั่วไปดังนี้

1. ปาณาติบาตวิริติ (สิกขาบทที่ 1) มิให้ฆ่านกบนฟ้า เนื้อในป่า ปลาในน้ำ ที่อยู่ปกติตามสบายของมัน แต่ถ้าจะฆ่ากินบ้างก็ควรทำแต่ในสัตว์ที่เขาจับมาผูกมัดหรือขังไว้แล้ว
2. อทินนาทานวิริติ (สิกขาบทที่ 2) มิให้ลักฉ้อแย่งชิงของเขามากมายจนเจ้าของต้องล่มจม แต่ถ้าไม่มีจะกินจริงๆ ก็ควรถือเอาบ้างแต่เล็กน้อย พอยังชีวิตให้เป็นไป
3. กามสุมิจฉาจาวิริติ (สิกขาบทที่ 3) มิให้ล่วงในภริยาเขา แต่ถ้าจะต้องล่วงก็ควรให้เป็นไปเพียงในลูกหลานเขาเป็นต้น (นอกจากภริยา)
4. มุสาวาทวิริติ (สิกขาบทที่ 4) มิให้เป็นพยานเท็จ แลส่อเสียดให้เขาล่มจม แต่ถ้าจะต้องปดก็ควรปด แต่เพียงเล็กน้อย พอยังชีวิตให้เป็นไป
5. สุราเมรัยมัชชปมาทัญฐานวิริติ (สิกขาบทที่ 5) มิให้กินเหล้าเมาเที่ยวเกะกะในกลางถนนและในที่ประชุมทั่วไป แต่ถ้าอยากจะกิน ก็ควรซื้อมากินที่บ้าน เมาแล้วก็นอนเสีย (พระไพศาล วิสาโล, 2552)

ยุคสมัยของพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว อาจถือได้ว่าเป็นยุคหัวเลี้ยวหัวต่อที่สำคัญของสยามประเทศก็ได้ ชาวตะวันตกจึงออกล่าอาณานิคมไปทั่ว ทรงพระดำริที่จะให้มีการปฏิรูปพุทธศาสนาในสังคมไทย ซึ่งดำเนินไปใน 2 แนวทางคือ การปฏิรูปคำสอนของพุทธศาสนา และการปฏิรูปองค์การของพุทธ ต่อมาในสมัยรัชกาลที่ 5 พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงปฏิรูประบบการศึกษาสมัยใหม่ขึ้น มีการจัดตั้งโรงเรียนขึ้นใน

วัดทั่วประเทศ และมีพระภิกษุทำหน้าที่เป็นครูผู้สอนและอบรมศีลธรรมจรรยาไปด้วยในตัว การศึกษาที่ควบคู่กับศาสนาจึงขยายลงสู่สามัญชนอย่างการปฏิรูปคำสอนของพุทธศาสนา ที่ริเริ่มขึ้นโดยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้รับการสานต่อโดยพระภิกษุทั้งสาย ธรรมยุติและมหานิกาย และมาสำเร็จสมบูรณ์ในงานของท่านพุทธทาสภิกขุ นักปฏิรูปพุทธ ศาสนาคณสำคัญของไทยในยุคปัจจุบัน

4. ยุคปัจจุบัน

ทัศนะของพุทธทาสภิกขุ ได้กล่าวไว้ในหนังสือ “คู่มือมนุษย์” เกี่ยวกับหลักแห่ง ศีลและธรรม 5 คู่ ของพุทธศาสนา หรือศาสนาอื่นที่เป็นเครือเดียวกัน หลัก 5 ประการนั้น คือ

1) การไม่เบียดเบียน พยาบาทปองร้าย ริษยากัน ทั้งทางกาย ทางวาจา และทาง จิต ทุกวิถีทาง มีความประพฤติและความคิดเห็นไม่ขัดแย้งกัน มีความกตัญญูกตเวทิต์ โดยถือว่าสัตว์ทั้งปวงที่อยู่ร่วมโลกกัน ล้วนแต่เป็นเพื่อนเกิดแก่เจ็บตายด้วยกัน ทั้งมนุษย์และ เดรัจฉานต่างมีบุญคุณที่สัมพันธ์กันสนิท อย่างที่จะหลีกเลี่ยงไม่ได้

2) การไม่ลักขโมยแย่งชิงกัน ไม่เอาเปรียบบุคคลและสังคม ทั้งซึ่งหน้าและลับ หลัง, แต่กลับมีการแสวงหาและเลี้ยงชีพโดยชอบธรรม มีการเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ให้ปันกัน ใน สิ่งของ ความรู้ และความดี ขวนขวายช่วยผู้อื่นในกิจที่ควรช่วย มีความพากเพียรเพื่อ ความก้าวหน้า ประหยัดมัธยัสถ์ บูรณะ ซ่อมแซม ขยันขันแข็งในหน้าที่การงานของตน เพื่อ ไม่ต้องเป็นขโมยเพื่อตั้งตัวและดำรงวงศ์สกุล และเพื่อเห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวม ปฏิบัติตาม สัจญาประชาคมอย่างเคร่งครัด

3) ไม่ล่วงละเมิดของรักและบุคคลเป็นที่รักของคนอื่นทุกชนิด ไม่ปล่อยตัวตาม กระแสตัณหาแต่กลับมีความสันโดษยินดีในของรักหรือประโยชน์ของตนที่ได้มาหรือมีอยู่โดย ชอบธรรม ไม่อยากใหญ่ในกาม เป็นอยู่อย่างง่ายๆ ไม่โลภจนผิดธรรม

4) การไม่กล่าวเท็จทางกายทางวาจา หรือทางตัวอักษรทุกวิถีทาง แต่กลับเป็นผู้มี วาจาเชื่อถือได้ มีประโยชน์ควรแก่การฟังของผู้อื่น มีสัจย์มีความเที่ยงธรรม ไม่ลำเอียง ไม่มี มายาสาโลย

5) การไม่ตกเป็นทาสของอบายมุขทุกชนิด หรือสิ่งมีนเมาเสพติดทั้งทางรูปธรรม และนามธรรม อันเป็นทางแห่งความประมาทมัวเมา เสียความปรกติแห่งสติสมปฤติทุก ประการ แต่กลับเป็นผู้มีสัมมาทิฐิ เห็นถูกเชื่อถูกไม่มงาย มีสติสัมปชัญญะสมบูรณ์ ไม่

สะเพร่าเลินเล่อ มีความอดกลั้นอดทนในการศึกษา ในการบังคับตัวเอง ปฏิบัติถูกทั้งต่อมิตร และศัตรู รู้จักฐานะและประมาณ รู้จักกาลเทศะ รู้จักสังคมและบุคคล มีการสำรวม มีมารยาทดีไม่ต้อกระด้าง มีหิริโอตตัมปะ ละอายบาปกลัวบาปได้โดยลำพังตนเอง มีการศึกษาดี มีเพื่อนดี มีความใคร่ในทางดี ไม่เปิดโอกาสให้ใครดูหมิ่นได้ รู้จักเลือกใช้คนและคบคน (พุทธทาสภิกขุ, 2534)

โดยเฉพาะศีลข้อ 3 ท่านพุทธทาสยังได้ให้ความเห็นไว้ในหนังสือ “คู่มือพันทุกข์” ว่า “กาเมสุ มิจฉาจาร” ซึ่งเป็นศีลข้อ 3 ตามตัวหนังสือแปลว่า ประพฤติผิดในกามทั้งหลาย ขอบได้โปรดสนใจจดจำ หรือพิจารณาเป็นพิเศษตรงข้อที่ว่า กามทั้งหลาย ท่านไม่ได้ใช้คำว่า กามเฉยๆ กาเมสุ แปลว่า ในกามทั้งหลาย มิจฉาอาจาระ แปลว่า ประพฤติผิด “กาเมสุ มิจฉาจาร” ก็คือ ประพฤติผิดในกามทั้งหลาย ดังนั้น ขอให้เข้าใจความหมายของคำนี้ให้กว้างที่สุดจนถึงกับว่า ประพฤติผิดไปด้วยอำนาจกิเลสอย่างใดอย่างหนึ่งแล้ว เรียกว่า ประพฤติผิดในกามทั้งนั้น อย่าได้มุ่งหมายแต่เพียงว่า ประพฤติผิดในฐานะชู้สาวอย่างเดียว นั้น มันแคบเกินไป ขอให้ขยายความกว้างออกไปถึงกามทุกประเภท เพราะถ้าหมายความแต่เรื่องชู้สาวแล้ว เด็กที่ยังไม่ทันเป็นหนุ่มเป็นสาว ก็ไม่มีทางที่จะถือศีลข้อนี้ ฉะนั้นคำว่ากามต้องหมายความทั่วไปหมด ทั้งรูป เสียง กลิ่น รส สัมผัส ทุกชนิดที่เป็นที่ตั้งแห่งความใคร่ แม้แต่เด็กๆก็ต้องถือศีลข้อที่ 3 นี้เช่นว่า เด็กคนหนึ่งเขารักของอะไรของเขาบางอย่าง จะเป็นตุ๊กตา หรือเป็นเครื่องเล่น หรือ เป็นดินสอปากกาอะไรก็ตาม เขารักในฐานะเป็นของรัก ถ้าเด็กอีกคนหนึ่งไปย่ำยีของรักของเขาให้สกปรกไป ให้เศร้าหมองไป หรือแม้แต่ไปแตะต้องในเมื่อเขาไม่ยอมให้แตะต้อง ก็ต้องถือว่า เด็กคนๆนั้นมันผิดศีลข้อ 3 แล้ว คือ เกิดประพฤติผิด ในของรักของใคร่ ของบุคคลอื่นเข้าแล้ว (พระธรรมโกศาจารย์ พุทธทาสภิกขุ, 2549)

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต) กล่าวประเภทของศีล 5 ได้แก่

1. ปาณาติปาตา เวรมณี คือ ไม่ทำลายชีวิต จับเอาสารว่า ความประพฤติหรือการดำเนินชีวิตที่ปราศจากการเบียดเบียนผู้อื่นทางด้านชีวิตร่างกาย
2. อทินนาทานา เวรมณี คือ ไม่เอาของที่เขามีได้ให้ หรือไม่ลักขโมย จับเอาสารว่า ความประพฤติหรือดำเนินชีวิตที่ปราศจากการเบียดเบียนผู้อื่นทางด้านทรัพย์สินและกรรมสิทธิ์

3. กาเมสุ มิจฉาจารา เวรมณี คือ ไม่ประพฤติผิดในกามทั้งหลาย จับเอาสาระว่า ความประพฤติหรือการดำเนินชีวิตที่ปราศจากการเบียดเบียนผู้อื่นทางด้านคู่ครอง บุคคลที่รัก หวงแหน ไม่ผิดประเพณีทางเพศ ไม่นอกใจคู่ครองของตน

4. มุสาวาทา เวรมณี คือ ไม่พูดเท็จ จับเอาสาระว่า ความประพฤติหรือการดำเนินชีวิตที่ปราศจากการเบียดเบียนผู้อื่นด้วยวาจาเท็จโกหกหลอกลวงตบตรอนประโยชน์ หรือแก่งทำลาย

5. สุราเมรยัมชชปมาทัญฐานา เวรมณี คือ สุราและเมรัยอันเป็นที่ตั้งแห่งความประมาท คือไม่เสพของมีนเมา จับเอาสาระว่า ความประพฤติหรือการดำเนินชีวิตที่ปราศจากความประมาทหลังพลาตมัวเมาเนื่องจากการใช้สิ่งเสพติดที่ทำให้เสียดสีสัมปชัญญะ (พระพรหมคุณาภรณ์ ป.อ.ปยุตโต, 2552)

วิเคราะห์พัฒนาการอธิบายความหมายของศีล 5

จากข้อมูลที่น่าเสนอ ผู้เขียนบทความจะวิเคราะห์พัฒนาการอธิบายความหมาย โดยแยกเป็นประเด็นแง่มุมต่างๆ 3 ประเด็นดังนี้

การอธิบายเชิงคัมภีร์

ตั้งแต่สมัยก่อนพุทธกาล ยุคพุทธกาล ยึดความหมายตามคัมภีร์บาลี หรือตามพระไตรปิฎก คือตรงไปตรงมา ไม่ได้ขยายความให้กว้างขึ้น เพราะสังคมเป็นสังคมไม่ซับซ้อน เป็นแบบสังคมเกษตรกรรม อธิบายปรากฏการณ์ทางศีลธรรมที่เป็นความผิดอย่างตรงไปตรงมาเท่านั้น ต่อมาเมื่อหลังพุทธกาลไม่นาน เมื่อสภาพสังคมเปลี่ยนแปลงไป ปัญหาการถกเถียงกันเกี่ยวกับว่าพฤติกรรมอย่างไรผิดหรือไม่ผิดศีล 5 หรือถ้าบอกว่าผิดหรือไม่ผิดมีหลักอะไรเป็นเกณฑ์ตัดสิน ปัญหาในลักษณะนี้คงจะหาเหตุผลมาอธิบายให้เป็นที่ยุติได้ยากพอสมควร พระอรรถกถาจารย์จึงได้อธิบายขยายข้อความในพระไตรปิฎกดังที่กล่าวมาเรื่อยมาจนถึงสมัยปัจจุบันที่มีการอธิบายศีล 5 ตามแง่มุมของพระเถระผู้ทรงความรู้ตามยุคสมัย ทั้งท่านพุทธทาส พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต) และท่านพระมหาจุฬินิชัย (ว. วชิรเมธี) ได้อธิบายขยายความศีล 5 ให้มีความลุ่มลึกและสอดคล้องกับความหมายที่ปรากฏในพระไตรปิฎกด้วย แต่อาจจะมีการปรับเปลี่ยนสำนวนบางประการ เพื่อให้สอดคล้องกับวัฒนธรรมบางอย่างของประเทศในยุคสมัยปัจจุบันด้วย

การอธิบายเชิงสังคมจริยธรรม

พระพุทธศาสนาถือว่าศีล หรือวินัย เกี่ยวข้องกับสังคมโดยตรง ตั้งแต่สมัยพุทธกาลได้แก่ เกี่ยวข้องกับการจัดวางระบบความสัมพันธ์ทางสังคม จัดโครงสร้าง เป็นรากฐานในการออกกฎหมายบ้านเมือง การอธิบายความหมายก็จะปรับเปลี่ยนไปตามโครงสร้างบริบทของสังคม แต่ละยุคสมัย การปรับเปลี่ยนโครงสร้างทางสังคม ผลักดันให้ชาวพุทธต้องปรับเปลี่ยนระบบจริยธรรมให้สามารถแก้ปัญหาทางสังคม เช่นในยุคสมัยของพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว จะอธิบายความหมายศีล 5 ในลักษณะ ประณีประนอม ผ่อนปรน ไม่ให้เคร่งเครียดมากนัก หากมีความจำเป็นต้องกระทำผิดศีล 5 แต่ก็ไม่ให้เดือดร้อนผู้อื่นนัก ปัญหาทางศีลธรรมของสังคมโลกยุคใหม่ มีความซับซ้อนมากยิ่งขึ้น มีวัตถุทางเทคโนโลยีเพิ่มขึ้น ทั้งกระแสบริโภคนิยมรุนแรง ดังในยุคปัจจุบัน ท่านพุทธทาสได้ อธิบายขยายความการกระทำผิดศีล 5 ได้กว้างขวางครอบคลุมมากยิ่งขึ้น และต่อมามีกลุ่มเครือข่ายพุทธศาสนาเพื่อสังคม อธิบายลักษณะการกระทำที่ผิดศีล 5 เพิ่มมากยิ่งขึ้นตามสภาพสังคมที่เกิดปัญหา

การอธิบายเชิงวัตถุประสงค์ของผู้ประพันธ์หนังสือ ในสมัยสุโขทัย พระยาลิไท มีวัตถุประสงค์ในการนิพนธ์ไตรภูมิพระร่วง เพื่อให้มีเนื้อความพระอภิธรรม และเพื่อความเจริญรุ่งเรืองของพระอภิธรรม จึงสอดแทรกอธิบายความหมายของศีล 5 โดยมีหลักของอภิธรรมเกี่ยวกับ นรก สวรรค์ ชาติน้ำ การถูกลงโทษในนรก และในชาติน้ำ เมื่อกระทำผิดศีล 5 เป็นลักษณะปรามให้เกรงกลัวต่อบาป

จากที่ผู้เขียนบทความได้แยกเป็น 3 ประเด็น สามารถสรุปเป็นจุดเด่นจุดด้อยได้ ดังนี้

จุดเด่นหรือข้อดี ในแต่ละยุคสมัย มีจะการอธิบายความหมาย ตามเหตุการณ์บ้านเมือง ช่วยให้บรรลุผลในการเผยแผ่พุทธศาสนา เข้าถึงพุทธศาสนิกชนมากขึ้น ช่วยแก้ไข ปัญหาที่เกิดขึ้นในบ้านเมืองขณะนั้นได้ หรือเหตุแห่งการแต่งหนังสือธรรมนั้นๆ หรือตามความรู้ ภูมิธรรมของผู้แต่ง ก็จะมีคำ ที่แสดงให้เห็นถึงเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในขณะนั้น สามารถนำมาเป็นหลักฐานอ้างอิงทางประวัติศาสตร์บ้านเมือง

จุดด้อยหรือข้อเสีย หากไม่มีการปรับปรุงความหมายของศีลให้สมสมัยแล้ว ผู้ที่มุ่งหวังแต่ประโยชน์ส่วนตนก็จะหลีกเลี่ยงว่าไม่ผิดศีล อีกทำนองหนึ่งเมื่อสังคมมีความซับซ้อนขึ้นกว่าในสมัยอดีต ทำให้ความหมายของศีล 5 ไม่ครอบคลุมทั่วถึงมาถึงยุคสมัยปัจจุบัน

อย่างไรก็ดีผู้เขียนบทความมีความเห็นว่า ยังมีความจำเป็นต้องยึดหลักพระไตรปิฎกดั้งเดิมไว้เป็นอันดับแรก

สรุป

จะเห็นว่าในปัจจุบันนี้มีการอธิบายความหมายของศีล 5 ที่เป็นสากลมากขึ้นกว้างขึ้น คิดถึงส่วนรวมมากขึ้น การรักษาศีล 5 นั้นเป็นการประพาศระหว่างบุคคลต่อบุคคล แต่ผลคือสังคมส่วนรวมที่เป็นสุขโดยทางอ้อม หากเรามุ่งที่จะรักษาศีล 5 ไม่เบียดเบียนผู้อื่นและสังคมส่วนรวมโดยตรง ผู้รู้ควรอธิบาย เผยแผ่ หลักของศีล 5 ให้กว้างขวาง ครอบคลุมแก่เยาวชน พุทธศาสนิกชน บุคคลทั่วไป สื่อที่มีอิทธิพลควรใส่ใจในเรื่องนี้ เพื่อความเป็นปกติของสังคม โลกนี้ก็จะน่าอยู่และชะลอลงจากวิกฤต เป็นโลกแห่งสันติภาพ

สำหรับ ศีลข้อ 5 ผู้เขียนมีข้อเสนอแนะว่า ในยุคสมัยนี้มีการเล่นไลน์ ใช้โทรศัพท์เหมือนประจักษ์เป็นสิ่งเสพติดชนิดหนึ่ง ทุกคนที่มีโทรศัพท์จะต้องใช้ ต้องเล่น ตื่นเข้ามาจะต้องตรวจสอบว่าใครส่งไลน์ ส่งเฟสบุคมาบ้าง และน่าจะติดกันทั่วโลก จนเป็นข่าวอย่างในประเทศจีนหลายข่าว เช่น ผู้หญิงเดินใช้โทรศัพท์ขณะกำลังข้ามถนน สายตาดูและใช้โทรศัพท์ตลอดเวลาโดยไม่ละสายตาหรือระวังรถที่กำลังวิ่งมา จนกระทั่งถูกรถชนเสียชีวิต และอีกข่าวหนึ่งผู้หญิงเดินดูและใช้โทรศัพท์บนถนนทางเดินไม่มีไม้กั้นระหว่างถนนกับคูน้ำสายตาดูและเล่นแต่โทรศัพท์แล้วเดินพลัดตกลงไปในคูน้ำเสียชีวิต ฉะนั้นการเล่นไลน์ เล่นเฟสบุค ควรจัดว่าเป็นสิ่งเสพติด เช่นเดียวกับสุรายาเมา อันเป็นที่ตั้งแห่งความประมาท ใช้น้อยพอประมาทก็เป็นประโยชน์ เลือกใช้แต่เฉพาะที่ทำให้เกิดประโยชน์ มากเกินไปก็ทำให้เกิดโทษ จึงจัดได้ว่าการเล่นไลน์ เฟสบุค (การใช้โทรศัพท์) ที่มากเกินไปจนความจำเป็น เป็นสิ่งเสพติดชนิดหนึ่ง ซึ่งฝ่ายกฎหมายได้ออกกฎหมายมาใช้บังคับแล้ว กรณีห้ามใช้โทรศัพท์ขณะขับรถยนต์พาหนะ มีการผลักดันนโยบายสาธารณะอย่างเช่น “โครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5” เป็นการคุ้มครองตนเอง ผู้อื่นและสังคมส่วนรวม และแก้ปัญหาสังคมยุคใหม่ได้ หากผู้มีหน้าที่เกี่ยวข้องทำงานอย่างเอาจริงเอาจัง เพื่อผลสัมฤทธิ์ระยะยาว

เอกสารอ้างอิง

- กรมการศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม. (2557). *แนวทางการดำเนินงานโครงการ หมู่บ้านรักษาศีล 5 : ชาวประชาเป็นสุข ในตำริของสมเด็จพระมหารัชมังคลาจารย์ ผู้ปฏิบัติหน้าที่สมเด็จพระสังฆราช*. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด.
- พระครูสังวรสมาธิวัตร ประเดิม โคมโล. (2519). *โลกและชีวิต จาก บทเรียน ไตรภูมิพระร่วง*. กรุงเทพมหานคร : โคมลการพิมพ์.
- พระเทพดิลก ระเบียบ ฐิตญาโณ. (2534). *อธิบายหลักธรรมตามหมวดจาก นวโกวาท*. กรุงเทพมหานคร : ธรรมสภา.
- พระธรรมโกศาจารย์ พุทธทาสภิกขุ. (2549) *คู่มือพันทุกข์ ในวาระชาตกาล 100 ปี ท่านพุทธทาส*. กรุงเทพมหานคร : ธรรมสภา.
- พระพรหมคุณาภรณ์ ป.อ. ปยุตโต. (2540). *นิติศาสตร์แนวพุทธ*. (พิมพ์ครั้งที่ 6) กรุงเทพมหานคร : บริษัทพิมพ์สวย จำกัด.
- พระพรหมคุณาภรณ์ ป.อ.ปยุตโต. (2552). *พุทธธรรม*. (พิมพ์ครั้งที่ 15). กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์บริษัทสหธรรมิก จำกัด.
- พระไพศาล วิสาโล. (2552). *พุทธศาสนาไทยในอนาคต แนวโน้มและทางออกจากวิกฤต*. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพมหานคร : มูลนิธิโกมลคีมทอง.
- พระมหาสมจินต์ สมมาปัญญา. (2546). *พระวินัย : กฎเกณฑ์และคุณค่าทางสังคม*. บทความทางวิชาการ : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พุทธทาสภิกขุ. (2534). *คู่มือมนุษย์ ฉบับสมบูรณ์*. (พิมพ์ครั้งที่ 5). กรุงเทพมหานคร : ธรรมสภา.
- สุมาลี มหณรงค์ชัย. (2548). *ศีลห้า ฉบับคู่มือรักษาใจ*. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์อมรินทร์.